

Araştırma Makalesi/Research Article

**AZİZ MAHMÛD HÜDÂYÎ'NİN ARAPÇA TECELLİYÂT'ININ BİLİNER TEK
MANZUM TERCÜMESİ: NAZM-I TECELLİYÂT-I HAZRET-İ HÜDÂYÎ***

The Only Known Vers Translation of Aziz Mahmud Hüdayi's Tecelliyat in Arabic: Nazm-ı
Tecelliyat-ı Hazret-i Hüdayi

Dr. Öğr. Üyesi Yağız YALÇINKAYA

İstanbul Kültür Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
y.yalcinkaya@iku.edu.tr
İstanbul/TÜRKİYE

ORCID

Muhammet H. CANKURT

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Doktora Öğrencisi
muhammeth.can68@gmail.com
Ankara/TÜRKİYE

ORCID

Geliş Tarihi / Received Date: 09.07.2025
Kabul Tarihi / Accepted Date: 16.10.2025
Yayın Tarihi / Published Date: 25.10.2025

Atıf/Citation

Yalçinkaya, Yağız – Cankurt, Muhammet H..
"Aziz Mahmûd Hüdâyî'nin Arapça
Tecelliyât'ının Bilinen Tek Manzum Tercümesi:
Nazm-ı Tecelliyât-ı Hazret-i Hüdâyî". *Hikmet-
Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic
Literature]* 11/23 (Güz 2025), 278-313.

 10.28981/hikmet.1738920

Hakem Değerlendirmesi:

İki Dış Hakem / Çift Taraflı Kör Hakem

Çıkar Çatışması:

Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek:

Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını
beyan etmiştir.

Benzerlik Taraması:

Bu makale turnitin programında taranmıştır.

Etik beyan:

Bu çalışmanın hazırlanması sürecinde etik ilkelere
uyulmuştur.

Lisans:

CC BY-NC 4.0

Yayımlanan makalelerde Araştırma ve Yayın
Etikine riayet edilmiş; COPE (Committee on
Publication Ethics)'un Editör ve Yazarlar için
yayımlanmış olduğu uluslararası standartlar
dikkate alınmıştır.

Yazar Katkı Oranı:

1. Yazar %50, 2. Yazar %50 oranında katkı sunmuştur.

* Yazma eserin temininde yardımlarını gördüğümüz
Mutlu Özgen Beyefendi'ye teşekkürlerimizi sunarız.

ÖZ

Aziz Mahmûd Hüdâyî yaşadığı dönemin önde gelen simalarından
olmuş, bilgin kişiliği ile hem yüksek zümreye hem de halka tesir
edebilmiştir. Etkisi kendisinden sonra da yıllar boyunca devam etmiştir.
Hüdâyî'nin sayısı otuza yakın ilmî ve tasavvufî eserlerinden birisi
Arapça kaleme aldığı Tecelliyât'ıdır. Yaşadığı ruhi ve manevi
tecrübeleri gün ve tarih vererek kaydettiği bu eser bilhassa Hüdâyî'nin
tesis ettiği Celvetî tarikatının müntesipleri arasında oldukça rağbet
görmüştür. Bu yolun samimi takipçilerinden Hüdâyî'nin Aksaray
halifesi Hacı Abdurrahman Efendi'nin oğlu Seyyid Hasan Rızâyî, üzerine
birçok şerh ve tercüme yapılmış Arapça Tecelliyât'ı manzum olarak
tercüme eden tek isim olarak dikkat çekmektedir. 17. yüzyılda yaşayan
Rızâyî, ilmiye mensubu, yirminin üzerinde telif ve tercüme eseri olan
velut bir isimdir. Hicri 1055 yılında tamamlayıp 1060 senesinde istinsah
ettiği eserinde Hüdâyî'ye ait 61 tecelliyi manzum olarak tercüme
etmiştir. Eserin bilinen tek nüshası İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi
62 numarada kayıtlıdır. Çalışmamızda eserin çeviri yazı ile neşri
yapılmış ve incelemesi gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aziz Mahmûd Hüdâyî, Hasan Rızâyî, Tecelliyât,
Manzum Tercüme

ABSTRACT

Aziz Mahmud Hüdayi was a prominent figure in his time, able to
influence both the upper classes and the public with his scholarly
personality. His influence continued for years after his death. One of
Hüdayi's nearly thirty scholarly and mystical works is his Tecelliyat,
written in Arabic. This work, which records his spiritual experiences
with specific days and dates, was particularly popular among the
followers of the Celveti order, which Hüdayi founded. Seyyid Hasan
Rızayi, a devout follower of this path and son of Hüdayi's Aksaray caliph,
Hacı Abdurrahman Efendi, stands out as the only person to have
translated the Arabic Tecelliyat in verse, which has been extensively
commented on and translated. Rızayi, who lived in the 17th century,
was a prolific scholar and author of over twenty works, both written
and translated. In his work, which he completed in 1055 AH and copied
in 1060, he translated 61 of Hüdayi's tecelli into verse. The only known
copy of the work is registered in the İbrahim Hakkı Konyalı Library,
number 62. In our study, the work was published with transcription and
analyzed.

Keywords: Aziz Mahmud Hüdayi, Hasan Rızayi, Tecelliyat, Verse
Translation.

Giriş

Azîz Mahmûd Hüdâyî ve Tecelliyât’ı

Bir mutasavvıf ve bir şair olarak edebiyat tarihimizde kendine has yer edinen Azîz Mahmûd Hüdâyî, divan hacmine ulaşan şiirlerinin yanı sıra tasavvufi ve ilmî nitelikli telifatıyla arkasında zengin bir külliyat bırakmıştır. Söz konusu külliyatı meydana getiren otuza yakın eserden biri de Hüdâyî’nin Arapça kaleme aldığı *Tecelliyât*’ıdır.

Azîz Mahmûd Hüdâyî, h. 948/m. 1541 yılında Karaman eyaletine bağlı Aksaray sancağının Koçhisar kasabasında doğmuştur. Babasının ismi Fadlullah’tır. Öğrenimine Sivrihisar’da başlamıştır. Aksaray’da da eğitim görmüştür. Medrese tahsili için İstanbul’a gitmiş, Ayasofya Medresesi’ne devam etmiştir. Bir süre sonra hocası Nâzırzâde Ramazan Efendi’nin dikkatini celbetmiş ve onun yardımcısı olmuştur. Nâzırzâde’nin tayin olduğu Edirne, Şam, Mısır ve Bursa’da yanında bulunmuştur. Bursa’ya gelişinin üçüncü yılında Nâzırzâde’nin ölümüyle (h. 984/m. 1576) sarsılan Hüdâyî, resmi vazifelerinden affını isteyerek Kaygan Camii’ndeki vaazları ve sohbetleri ile tanıdığı Muhyiddin Üftâde’ye 36 yaşında intisap etmiştir. Kendisini tamamen şeyhinin hizmetine ve tarikat yoluna adayan Hüdâyî, üç sene içerisinde tarikat eğitimi tamamlayıp Üftâde tarafından h. 987/m. 1580 yılında halifesi olarak Sivrihisar’a gönderilmiştir. Hüdâyî Sivrihisar’da altı ay kalmış ve daha sonra Üftâde’yi ziyaret maksadıyla Bursa’ya dönmüştür. Aynı sene içerisinde şeyhinin vefatı, Hüdâyî’yi derinden üzmüştür (Yılmaz, 1991, 338; Yılmaz, 2011, 42, 47-54; Cankurt, 2021, 36-37).

Azîz Mahmûd Hüdâyî, h. 992/m. 1584 senesinde dönemin şeyhülislamı Hoca Sadeddin Efendi’nin yardımıyla Küçükayasofya Camii Tekkesi’nde şeyhlik vazifesine getirilmiştir. Sekiz sene süren bu vazifesiyle beraber Fatih Camii’nde vaazlar vermiştir. Etkili ilmî ve tasavvufi kişiliğiyle kısa zamanda dikkatleri üzerine çeken Hüdâyî, birçok ilim ve devlet erkânı nezdinde büyük bir itibar kazanmıştır. H. 997/m. 1589 yılında bugünkü Hüdâyî Âsitanesi’nin kain olduğu yeri satın alarak inşaatına başlamış, mürit ve müntesiplerinin yardımıyla inşaat h. 1003/m. 1595 yılında tamamlanmıştır. Sultan Ahmed Camii’nin açılışında (1616) ilk hutbeyi okuyan Hüdâyî, bu camide vaaz vermeyi de kabul etmiştir (Yılmaz, 1991, 338; Yılmaz, 2011, 55-58; Tanman, 1991, 340).

Azîz Mahmûd Hüdâyî Kanuni Sultan Süleyman, II. Selim, III. Murad, III. Mehmed, I. Ahmed, I. Mustafa, II. Osman ve IV. Murad dönemlerini yaşamış ve sözü edilen sultanlarla ciddi ilişkiler kurmuştur. Mektupları tarihi vakalarla karşılaştırıldığında Hüdâyî’nin III. Murad’la I. Ahmed’den başka III. Mehmed’e ve II. Osman’a da mektup yazdığı ortaya çıkmaktadır. Mektuplarında faydalı olma gayesinden ve nasihatçı kimliğinden ödün vermemiştir (Güven, 2012, 131). Hüdâyî’nin en yakın ilişki kurduğu padişah I. Ahmed olmuştur. Kendisine oldukça hürmet eden padişah abdest alırken Hüdâyî’nin eline su dökmüş ve sultanın annesi de havlu tutmuştur. Rivayetlere göre Sultan, Üsküdar çarşısında Hüdâyî’yi ata bindirmiş ve kendisi de yanında yürümüştür. Hüdâyî, sultanın bazı rüyalarını tabir etmiş ve gelişen olaylar Hüdâyî’nin tabirlerine muvafık bir şekilde neticelenmiştir. II. Osman da babası I. Ahmed gibi kendi yerine vekil bırakacak kadar Hüdâyî’ye yakın olmuştur. IV. Murad’a saltanat kılıcını kuşatan da kendisidir. Doksan yıla yakın bir ömür süren Hüdâyî, h. 1038/m. 1628 yılında

Bursa’da vefat etmiş ve bugün ziyaretgah olan Üsküdar’daki dergâhına defnedilmiştir. (Yılmaz, 2011, 59-75).¹

Bahsedildiği üzere Azîz Mahmûd Hüdâyî’nin çoğu Arapça olmak üzere mensur ve manzum otuza yakın eseri bulunmaktadır. Bunlardan biri de Arapça kaleme aldığı mensur eseri *Tecelliyât*’tır.

Allah’ın zâtı ve sıfatının insan üzerinde ortaya çıkması, Allah’ın varlığının çeşitli mertebelerde zuhur etmesi, sâlikin keşf yoluyla bu zuhuru idrak etmesi, sâlikin kalbinde doğan ledün ilmine dair bilgiler ve nurlar gibi anlamlara gelen (Ceyhan, 2011, 241) “tecellî” kelimesinin çoğulu olan “tecelliyât” kavramını, Celvetî ekolündeki kullanımına yakın olarak Allah’ın nurunun zâhir olup makbul kulların kalplerinde ilâhî sırların açıkça ortaya çıkması ve Rabbânî ilhamlar şeklinde tarif etmek mümkündür (Dal, 1998, 280). Celvetî gelenekte “tecelliyât” mefhumu, tasavvufi literatürdeki bu manaya müşabih tarikat büyüğünün yaşadığı olağanüstü tecrübeler, ilhamlar, keşifler, rüyalar ve birtakım manevi hâlleri karşılayan bir ıstılah olarak kullanılmaktadır. Tarikat büyüklerinin kaleme aldığı veya söz konusu tarikat büyüklerinin vefatından sonra onun elinden çıkmış gibi, müridleri ve bağlıları tarafından yazılan eserler, Celvetî yolunda “tecelliyât” terimiyle karşılanmıştır. Esasında tarikat şeyhleri, riya olacağı ve tevazudan ödün vermek anlamına gelebileceği düşünceleriyle bu tecellîlere konu olan hâlleri anlatmayı uygun görmemişlerdir. Fakat bazı tarikat erbabı zevât ise takipçilerine bir kısım hâlleri yaşatmak, onları manevi anlamda coşturmak istemişler; yaşadıklarını müntesipleriyle paylaşmayı, Allah’ın kendilerine bahsettiği bu manevi nimetleri överek Allah’ın yüceliğini anlatmak olarak ittihaz etmişlerdir (Tosun, 2006, 223; Tosun, 2014, 88). Böylelikle “tecelliyât” Celvetîlik yolunda tasavvufi ve edebî bir tür olarak temayüz etmiştir.

Celvetîlik’te bu geleneği başlatan, tarikatın pîri olan Azîz Mahmûd Hüdâyî’dir. Hüdâyî yaşadığı manevi hâlleri kaydederek Celvetiyye ekolünde tecellîlerin yazılması geleneğini başlatmış, kendisinden sonra birçok Celvetî mensubu yaşadıklarını kaleme almıştır (Tosun, 2006, 223; Tosun, 2014, 92-93). Eserde Hüdâyî bazen kalbine doğan ilhamları bazen gaibten duyduğu sesleri bazen de kalp gözüyle gördüğü müşâhedeleri ay, gün ve sene belirterek kaydetmiştir. 140 civarında tecellîyi anlatan Hüdâyî, Bursevî’nin verdiği bilgilere göre bu eseri sağlığında ortaya çıkarmamış; eser, müntesipleri tarafından istinsah edilip meşhur hâle getirilmiştir. Öyle ki bugün bile kütüphanelerde pek çok yazma nüshası bulunmaktadır (Yılmaz, 2011, 117-118).

1. Hasan Rızâyî ve Nazm-ı Tecelliyât-ı Hazret-i Hüdâyî

Azîz Mahmûd Hüdâyî’nin manevi ve ruhani tecrübelerini anlattığı Arapça eseri *Tecelliyât*’ın manzum tercümesi olan *Nazm-ı Tecelliyât-ı Hazret-i Hüdâyî*, Celvetiyye’nin samimi takipçilerinden Hasan Rızâyî tarafından kaleme alınmıştır. Hüdâyî’nin Aksaray halifesi Abdurrahmân Efendi’nin oğlu olan Rızâyî, Celvetîlik kültürü içine doğmuş ve bu gelenek ile yetişmiştir. Her Celvetî gibi o da yolun pîri Hüdâyî’ye derin saygı beslemede ve onu hayatının merkezine

¹ Çalışmamızı desteklemek için Hüdâyî’nin hayatı hakkında muhtasar bilgiler verildi. Ayrıntılar için bk. Yılmaz, 1991; Yılmaz, 2011; Özkan, 1998; Gökmen, 2019; Turan, 2022.

ile kırmızı çerçeve içine yazılmıştır. Rızâyî eserinin 285. beytinde eserini 1055 senesi Rebiyülahir ayında (Nisan/Mayıs 1645) tamamladığını söylemektedir: “Biñ elli beş Rebî’ü’l-âhîr itmâm / Bulupdur terceme irişdi encâm”. Ketebe kaydından ise 1060 Safer’inin başlarında Salı günü (Şubat 1650) tebyiz edildiği anlaşılmaktadır: “fî-Evâ’il-i Şaferî’l-ḥayri sene sittine ve elfi fî-yevmü’s-sülâse”. *Türk Tarih Kurumu Tarih Çevirme Kılavuzu*’na² göre 1060 Safer’inin ilk salı günü ayın 6’sına denk gelmektedir. Ketebe kaydı ve kılavuzdaki bilgilere göre eserin tebyiz tarihi h. 6 Safer 1060 / m. 8 Şubat 1650 olarak verilebilir.

1.3. Eserin Adı

Eser müellif hattı olduğu için başlıktaki ibareyi eserin adı olarak kabul etmek mümkündür. Eser, kütüphane kataloğuna da aynı şekilde kaydedilmiştir: “Nazm-ı Tecelliyât-ı Hazret-i Hüdâyî”. Eserin içinde yer aldığı yazmanın başındaki fihristte ise yine hemen aynı şekilde geçmektedir. Yalnızca “Hazret” yerine “eş-Şeyh” ifadesi kullanılmıştır: “Nazm-ı Tecelliyât-ı eş-Şeyh Hüdâyî”.

1.4. Eserin Şekil Özellikleri

Eser 293 beyitten müteşekkildir. Eserin başında 29 beyit hacminde kaside nazım şekli ile yazılmış, “begüm” redifli giriş mahiyetinde bir kısım bulunmaktadır. Geri kalan 264 beyit ise mesnevi nazım şekli ile kaleme alınmıştır. Metin içinde herhangi bir başlık kullanılmamış, tecellî tercümeleri ard arda verilmiştir. 280. beyitten itibaren son 14’ü, yazılış tarihinin verilip dua ve tazim ifadelerinin yer aldığı bir “hatime” özelliği göstermektedir.

Eserin kaside şeklinde yazılan giriş mahiyetindeki ilk 29 beyti aruzun remel bahrinin *fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün*; geri kalan mesnevi kısmı ise hezec bahrinin *mefâ’ilün mefâ’ilün fe’ülün* kalıbı ile nazmedilmiştir. Rızâyî’nin eserinde aruzu kusursuz kullanmak gibi bir endişesinin olmadığı görülmektedir. Türkçe sözcüklerdeki imale çoğu zaman hata olarak ele alınmasa da Arapça yahut Farsça kelimelerde yapılanlar büyük bir kusur olarak addedilmiştir. Ancak Rızâyî’nin bundan çekinmediği anlaşılmaktadır. Zihafı heceler konusunda da benzer şeyleri söylemek mümkündür. Bazı medli hecelerin vezni aksattığı durumlar da dikkat çekmektedir. Bunun yanında metinde aruz kalıbına uymayan dizeler de mevcuttur.³ Bu aksaklıklar ile ilgili birkaç örnek aşağıda verilmiştir:

İmale: Anda olmaz ehl-i dalâlet begüm / Daḥî Zî’l-hicce evâ’ili ḥaḳḳā

Zihaf: Yine ol tārîḥ içre idi sultân / Mülākāt eyledüm Cebrâ’î’le ben

Med: Ḥamîs gicesi Ḥaḳ’dan oldı nidâ / ‘Ulûm cün zâhir oldı daḥî belli

Rızâyî eserini sanat yapmak amacı ile değil, derin bir bağlılık duyduğu pirinin rızasını kazanmak niyetiyle kaleme almıştır. Şairin vezni geri planda tutma sebebi bu şekilde açıklanabilir.

1.5. Eserin Muhtevası

Eser, adından da anlaşılacağı üzere Azîz Mahmûd Hüdâyî’nin *Tecelliyât* isimli Arapça eserinin manzum tercümesidir. Bu sebeple Hüdâyî’nin tecellîlerini

² <https://ttk.gov.tr/tarih-cevirme-kilavuzu/>

³ Bu dizelere metin içerisinde işaret edilmiştir.

konu edinmektedir. Eserin tercüme niteliği bizzat şair tarafından vurgulanmaktadır: “Bu tercemeyi küstâhâne itdüm” (135a). Hüdâyî, yukarıda bahsedildiği üzere muhtelif tarihlerde varit olan 140 civarında tecellî kaydetmiştir (Yılmaz, 2022, sy.). Rızâyî, h. 10 Muharrem 1010/m. 11 Temmuz 1601 Çarşamba - h. 5 Rebiyülevvel 1033/m. 27 Aralık 1623 Çarşamba tarihleri arasındaki 61 tecellîyi eserine almıştır. Bu açıdan Rızâyî’nin eseri bir seçki mahiyeti de taşımaktadır.

Rızâyî’nin *Tecelliyât-ı Hüdâyî* üzerine uzun yıllar mesai yaptığı görülmektedir. H. 1055/m. 1645 senesinde tamamladığı tercüme onun *Tecelliyât* üzerine ilk çalışmasıdır. Bundan yaklaşık 22 sene sonra şair bu defa eseri manzum şekilde şerh etme yoluna gitmiştir.⁴ Aynı yapıtın tercüme ve şerhi olması dolayısıyla eserler arasında benzerlikler mevcuttur. Şairin iki eserde de hemen hemen aynı tecellîleri ele aldığı görülmektedir. Tercümede 61, şerhte 58 tecellî işlenmiştir. Şerhteki 1 tecellî tercümede yer almazken (Eserin yazma nüshasında 58b-59a sayfalarında bulunan tecellî) tercümedeki 4 tecellî şerhe alınmamıştır (54-57, 261-263, 264-273, 274-279. beyitlerde tercüme edilen tecellîler). Böylelikle Rızâyî’nin toplamda 62 tecellî üzerine çalıştığı söylenebilir.

Rızâyî *Nazm-ı Tecelliyât-ı Hazret-i Hüdâyî*’de tecellîleri ayrı ayrı başlıklar altında almamış, art arda tercüme etmiştir. Asıl metinde tecellîler Hüdâyî tarafından, gerçekleştirildiği tarih zikredilerek kaydedilmiştir. Hâliyle her bir tercüme de tarihleri tercüme edilerek başlamaktadır. Bu da okuyucuya metinde yeni bir tecellîye geçildiğini anlayabilmek yolunda kolaylık sağlamaktadır. Şerhte ise Rızâyî’nin daha sistematik davrandığı görülmektedir. Şair şerhe geçmeden önce tecellîlerin Arapça asıl metinlerine yer vermiş daha sonra muhtelif sayılarda beyitle ilgili tecellîyi manzum şekilde şerh etmiştir. Her bir şerhini de “Rızâyî itdi tasdîk bu kelâmı” dizesinin yer aldığı bir beyit ile sonlandırmıştır.

2. Metin

2.1. Metnin Kurulmasında İzlenen Yol

1. Metin kurulurken İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi numara 62’de, 125b-135b varakları arasında bulunan nüsha esas alınmıştır.

2. Özel isimlerin ilk harfleri büyük yazılmış, bu isimlerin sonuna çekimlenen ekler kesme işaretiyle (') ayrılmıştır.

3. Ayet, hadis iktibasları ve Arapça ibareler *eğik* yazılacak şekilde çeviri yazıya aktarılmış, ayet mealleri için künyesi kaynakçada verilen Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları *Kur’an-ı Kerim Meâlî*’nden yararlanılmıştır.

4. Arapça ve Farsça ek ve tamlamaların yazımında İsmail Ünver’in “Çeviri Yazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” başlıklı makalesine uyularak bir yazım birliği sağlanmıştır. “Allah” lafzı ile yapılmış tamlamalarda kesme işareti tercih edilmiştir.

5. “İle” ve “içün” edatlarının metinde birleşik yazıldığı durumlarda çeviri yazıda kelimelere kısa çizgi (-) ile bağlanmıştır.

⁴ Yazma nüshası Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Hacı Mahmûd Efendi Koleksiyonu 3347 numarada kayıtlı bu eser neşredilmiştir. Bk. Yalçinkaya - Cankurt, 2025.

6. Silinme, müstensih hatası, yıpranma vb. hususlardan dolayı metin tamirine ihtiyaç duyulan durumlarda metne yapılan eklemeler köşeli ayraç [] içinde gösterilmiştir. Metinden çıkarılan unsurlar “< >” içine alınmıştır.

7. Zihafı ünlüler ve vezni aksatan medli heceler eğik karakter ile yazılmıştır.

8. Vezin gereği yapılan ses türemeleri yay ayraç işaretleri içinde gösterilmiştir: Seb(i)t gibi.

2.2. Çeviri Yazı Metin

NAZM-I TECELLİYÂT-I HAZRET-İ HÜDÂYÎ [125b]

LÎ-RİZÂYÎ EL- AQSARAYÎ

Bismi’llâhi’r-raḥmâni’r-raḥîm

[fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün]

- 1 Ḥamd aña maḥşûş aña vaḥdet begüm
Aña lâyıḳ zıkr ü ‘ibâdet begüm
- 2 Ḥazret-i Peyğamber’e olsun şalât
Ḥaḳ ide aña bizi ümmet begüm
- 3 Âline aşḫâbına etbâ‘ına
İde Mevlâ cümle çün raḥmet begüm
- 4 Pâdişâh-ı dîn-i İslâm var ola
‘Askeri bula tamâm nuşret begüm
- 5 Düşmen-i dîn ola dâ‘im münhezim
Ḥaḳḳ ide du‘âmız icâbet begüm
- 6 Rehber-i şulṭân-ı ‘âdil Hızr ola
Evliyâlar eyleye himmet begüm
- 7 Dest-gîri Ḥazret-i Bârî ola
İsti‘ânet idelüm gâyet begüm

- 8 Rûh-ı pâk-i Hazret-i Pîr'den tamâm
Ol Hüdâyî ile zî-şöhret begüm
- 9 Hazret-i Maḥmûd Efendi ismidür
Üsküdârî katı pür-sevket begüm
- 10 Yazalum tecelliyâtın nazm-ile
İşbu yüzden ola hidâyet begüm
- 11 Feth ola bize nice sırr-ı hafî
Eyledik biz aña irâdet begüm
- 12 Akbaba'dan bî'at itdük evvelâ
Oldur evvel pîr-i tarîkat begüm
- 13 Muştafâ'dur ol 'azîzüñ ismi bil
Çeşme vü ḥân itdi 'imâret begüm
- 14 Koçaḥişâr ol 'azîzün şehridür
Akşarây'a ol yakın gâyet begüm
- 15 Bil arâzî-i muṭahharadan ol
Anda olmaz ehl-i dâlâlet begüm
- 16 Cümle mü'min [ü] muvaḥḥid ḳavminüñ [126a]
Ḥamdü li'llâh şehri eyâlet begüm
- 17 Bu faḳîr Seyyid Ḥasan kemter gedâ
'Âşî mücrim zenb aña 'âdet begüm
- 18 Raḥmet-i Ḥaḳḳ'ı tamâm eyler recâ
Şoñ nefes Ḥaḳḳ ide hidâyet begüm

- 19 Dâr-ı ‘uqbâya gide îmân ile
Hazret’e bula idi vuşlat begüm
- 20 Mertebemüz rütbe-i Maḥmūd ola
Çün müyesser ola bu devlet begüm
- 21 Feyz ola rūḥ-ı Hüdâyî’den tamâm
İdelüm sözine bidâyet begüm
- 22 *Evliyâ’î taḥte kıbâbî* didi⁵
Bu ḥadîs-i kudsî bil ġâyet begüm
- 23 Kṭb idi devrinde kimse bilmedi
Hazret-i Pîr ehl-i hidâyet begüm
- 24 Zâhir oldu işbu aḥvâlî anuñ
Semt-i ‘uqbâya idüp rıḥlet begüm
- 25 Bu tecelliyâtıdır cümle tamâm
Hazret-i Haḳ eyleye raḥmet begüm
- 26 Bu begüm lafzı edâsıdır anuñ
Andan itdük biz de ‘âriyet begüm
- 27 Bende-i kemter gedâsı olmuşuz
Ol efendim eyleye re’fet begüm
- 28 ‘Özrümüz hep ola yanında qabûl
Eyledük esrârın işâret begüm

⁵ “Cilbâbı kıbâbî evliyâ’î taḥte kıbâbî lâ ya’rifühüm gayrî (Evliyanın örtüsü benim örtüm altındadır, onları benden başkası bilmez.)” kudsî hadis için bk. Çavuşoğlu, 2002, 130.

- 40 Virilmedi ki ğayrı enbiyâya
Kimesne irmedi böyle şafâya
- 41 Ki zîrâ Faḥr-i Ekrem zâta maẖhar
Bunuñ gibi degül sâ'ir pegamber
- 42 Kâmu 'âlem anuñ-çün oldu zâhir
Cihâna nûrî günden oldu bâhir
- 43 Taḥammül eyledi ba'zî ezâyâ
Du'â eyler idi Bâr[î] Hudâ'ya
- 44 Dir idi kavmüme eyle hidâyet
Îlâhî bilmez anlar ide tã'at
- 45 Şefâ'atüm daḥı dir idi her gâh
Kebâ'ir ehlinedür dirdi ol Şâh
- 46 Bu 'âşî kullarına zât-ı pāküñ
Resûl hürmetine 'âlî-şifâtuñ
- 47 Şuçın 'afv eyledigi oldu zâhir
Kâmu mü'minlere ol pāk ü tãhir
- 48 Bi-ḥamdi'llâh bu ḥâle vâkıf oldum [127a]
Didi ḥaḳḳâ 'azîzüm ol efendim
- 49 Yine ol târîḫ içre idi sulṭân
Yigirmi sekiz oldu hem Ramazân
- 50 Daḥı cum'a gün ol yevm-i mübârek
Tecellî eyledi Allâh tebârek

- 51 Çıkup hıtbeye olmadan kırâ'at
Tecellî oldu ğâyet pür-bişâret
- 52 Bi-ğamdi'llāh ki bundan soñra bir dem
Begüm olmadı māni' baña her dem
- 53 Hâk ile olduğum dem halka māni'
Ne halk māni' Hâk'a bu luğf-ı Şāni'
- 54 Yine târîh-i mezbûr içre cānā
Dağı Zî'l-hicce evā'ili hâkķā
- 55 Tecellî eyledi ol Zât-ı Muğlak
Bu yüzdenden i'timād it bu muğakķak
- 56 Hudā'nuñ vağdetin zıkr eyleyen baş
Anuñ havfı ile dā'im dōken yaş
- 57 Baş ağrısın göz ağrısını görmez
Olur sālīm marāzdan zağmet irmez
- 58 Biñ on bir olmuş idi yine hicret
Cümāde'l-āhir on altı nihāyet
- 59 Seb(i)t gün şubhı bulmuş idi itmām
Tecellî eyledi Mevlā hem ilhām
- 60 Hudā zāt-ile eyledi tecellî
'Ulūm çün zāhir oldu dağı belli
- 61 Buyurdu böylece pīrüm 'azīzüm
Hâkķat işbu sözler iki gözüm

- 62 Bu târîhde yine bil mâh-ı Şa'bân [127b]
Yigirminci ehad gicesi ey cân
- 63 Tecellî oldu zâhir vaqt-i temcîd
Ki dâ'im idelüm Mevlâ'yı tevhîd
- 64 Baña zâhir olupdur anda bir hâl
Begüm oldu müyesser cümle âmâl
- 65 Cemî'-i halkı Hakk'a da'vet itdüm
Ke-enne kutb olup makşûda yitdüm
- 66 O hinde zâhir olan vaşf olunmaz
Hudâ'nuñ gizli elţâfı bilinmez
- 67 Bu hâli eylemiş taḥrîr ü taştîr
‘Azîzüm eyledüm ben naql ü taḥrîr
- 68 Bu târîhde Rebî'ü'l-evvel idi
İkinci gün ḥamîs yine bil itdi
- 69 Baña oldu yine bir hâl zâhir
Hudâ'nuñdur bu iḥsân oldu bâhir
- 70 Bu ‘âlem-i şîfât seyrine bil hem
Daḥı kutbiyyete Allâhu a'lem
- 71 Kânâ'at itmedüm itdüm ‘urûcı
Hemân ‘âlem-i zâta pes vülûcı
- 72 O dem seyr eyledüm ol ‘âlemi ben
Diyü buyurdı ‘azîz sözi aḥsen

- 73 Receb ayında târîh yine evvel
Dağı on sekizinci gice bil gel
- 74 ‘Ulemâyı görüp Sultân yanında
Resûl yanında gördüm kendümi de
- 75 Baña Hazret buyurdu vârişümsin
Ki oldur gayrılardan özge muşsin
- 76 Bu yüzden eyledi Mevlâ tecellî [128a]
Bu sözle hâtır oldu mütesellî
- 77 Bu târîhde Rebî‘ü’l-âhir idi
Yigirmi toközuncu gün bil itdi
- 78 Fuğarâ ile câmi‘ içre ol ân
Muşâhabet iderken eyle iz‘ân
- 79 O dem Fağr-i Cihân itdi temessül
O câmi‘ içre ol demde begüm bil
- 80 Gelip seccâdem üzre Fağr-i ‘Âlem
Oturdu ‘âdet üzre imdi muhkem
- 81 Buyurmuşdur ‘azîzüm işbu hâli
Cihâna zâhir oldu her kemâli
- 82 Receb’ün on toközünde gice hem
Sülâse gicesi ey nûr-ı dîdem
- 83 Mülâkât eyledüm Cebrâ’îl’e ben
Hağlğatdûr bu söz sen eyleme zan

- 95 İki ism-ile olmuşdur müsemmā
Hudā'dan tesmiye fi'l-cümle ammā
- 96 Cemī'-i ismini Hakk itdi Maḥmūd
Bizüm de ısmimüz 'afv ide Ma'būd
- 97 Ramażān'ıñ yigirmi toqızında
O tārīḥde yine işneyn güninde
- 98 Daḥı hem bir bisāt olındı iḥsān
Anuñ vaşfında 'āciz ins ile cān
- 99 Anun vüs'ati 'ālemler kadar bes
Su'al itdüm kuṭ(u)bdan kimdür ol kes
- 100 Cevāb virdiler ammā zıkr olunmaz
Bu aḥvāl gizlidür aṣlā bilinmez
- 101 Biñ on üç tārīḥine irdi hicret
Muḥarrem toquzu işneyn ḥaḳīkat
- 102 Faḳīre itdiler ol dem işāret [129a]
Zamānuñ kuṭb[ı] diyü bir bişāret
- 103 Olup durur 'azīzüm kuṭb-ı āfāk
Bizüm de eyle yā Rab yüzimüz aḳ
- 104 Yine tārīḥ-i mezbūrda hemān bil
Cümāde'l-ülā yigirmi üç<i> ey dil
- 105 Ehād gicesi didi baña ḳā'il
Yoğ-idi yanımızda aṣlā ḥā'il

- 106 Didi Rûḥ-ı Resûl'i gözle dâ'im
O da evlâduñı gözleye kı̇'im
- 107 Yigirmi yidi Cümâdiye'l-âḥir
O târîḫ içre yine añla zâhir
- 108 Fuḳarâ eyler idi zıkr ü tevḥîd
Geyürdi ḥil'ati Ḥaḳ itme teb'îd
- 109 'Azîm ḥil'at müşâhede iderdüm
Anı 'ayân didi gördüm efendim
- 110 Receb'üñ on toḳuzı cum'a gün hem
Ḥudâ'dan geldi mektûb-ı mükerrem
- 111 Yazılmış anda *Kitâbun Kerîmün*
Anı irsâl iden *Rabbün Rahîmün*
- 112 Bu maẓmûn lafza olmuş anda taştîr
Ḥaḳîḳat bu kelâm olındı taḥrîr
- 113 'Azîzümüñ kelâmı cümle ḥaḳdur
Fuḳarâya kamu irşâd sebaḳdur
- 114 Yine târîḫ-i mezbûr içre ol dem
Ki on birinci Şa'bân-ı mu'azzam
- 115 Hemân yatsı namâzından muḳaddem [129b]
Ġa'ibden didi bir kimse bir âdem
- 116 Ḥabîb-i Ekrem'i bilse o zâhir
Daḫı hem bilse bâṭındaki bâhir

- 117 İderse iktidā zāhir ü bâtın
Resûl-i Ekrem'i pek aña şaķın
- 118 Bilür ol kimse ism-i a'zamı hem
Başar ol on sekiz biñ 'āleme dem
- 119 İder 'ilmi anuñ cümle ihāta
Aña hā'il olamaz mā-sivā da
- 120 Bu sözler ki olupdur cümle meştûr
'Azîzüñdür efendi olma ma'zûr
- 121 Dağı yigirmi yidi idi Şa'bân
Ehad gün bil o târîh içre ey cân
- 122 Didi bir kimse Hakk itdi selâmı
Saña diyü baña virdi peyâmı
- 123 Ramazân'ıñ sekizinci güninde
Cemî'an fevt olan evlādum anda
- 124 Bi-ḥamdi'llāh cinān içinde gördüm
Hemān zevķde şafāda şükri kıldum
- 125 Ramazân'ıñ yine on dördi idi
Fuķarā zıkr-i Mevlā'yı iderdi
- 126 Bir altun ibrîķ ile yundı ḳalbüm
Bi-ḥamdi'llāh ki luṭf itdi Efendi'm
- 127 Nite Fahr-i Cihān'ıñ ḳalbi yundı
Benüm de yundı ḳalbüm pāk olundı

- 128 Yine Zî'l-ka'de'ye on sekiz oldu
O gice cum'a gicesi bil itdi
- 129 Benî Âdem'e kutb itdi beni Hâk [130a]
Bu ihsânı Hudâ kıldı muhakkağ
- 130 Biñ on sekiz Cümâdî idi yine
O gün cum'a gün idi çün biline
- 131 Begüm türbeye varmış idüm ol dem
Baña luğf itdi Allâh'ımız a'lem
- 132 Ben itdüm anda rûhânîce mi'râc
Begüm bu söz hakikatdur gözün aç
- 133 Beni irşâd için gönderdi Mevlâ
Cemî'-i nâsa ol demde ki cânâ
- 134 Hudâ'ya cümle halkı da'vet itdüm
Begüm ne kim Hudâ buyurdı itdüm
- 135 Beni irsâl idüpdür Zât-ı Muṭlağ
Bu hizmet için ancak bil muhakkağ
- 136 Dahı Şevvâl ayında vaqt-i temcîd
Gice çâr-şenbe⁷ idi ehl-i tevḥîd
- 137 Selâm-ı Hâk bu kula vâşıl oldu
Begüm dilde şafâlar ḥâşıl oldu
- 138 Yine bil on tokuz olmuşdı Şevvâl
Günü işneyn idi oldu bu aḥvâl

⁷ çehâr-şenbe, nüsha. Vezin gereği müdahale edilmiştir.

- 139 Mübârek eli ile baña Hazret
Geyürdi başıma tâc-ı sa'âdet
- 140 Yigirmi üç idi Zî'l-ka'de bil hem
Seb(i)t gün idi ol yevm-i mükerrem
- 141 Bi-ḥamdî'llāh Hudā'ya vāşıl oldum
Cenāb-ı pākden istizānı kıldum
- 142 İdem da'vet cenābına 'ibādı
Begüm ide hidāyet bize Hādī
- 143 Dahı Zî'l-hicce'nün beşincisinde
Eḥad gün idi tārīḥ hem bil anda
- 144 O gün içdüm leziz şerbet be-ğāyet [130b]
Uyandum lezzeti ağzumda gāyet
- 145 Henüz tadı damağumda ki şimdi
Begüm kılına lutf itdi Efendi
- 146 Yine Zî'l-hicce'nün on beş günü hem
Cenāb-ı Haq'dan ol dem aña muḥkem
- 147 Eleyse'llāh bi-kāfīn 'abdehū⁸ dir
Nidā kim oldu zāhir anda çok sır
- 148 Ki ya'nī kulumuñ her murādına ben⁹
Kifāyet iderüm dir kavlı-i aḥsen

⁸ "Allah, kuluna yetmez mi? ..." Zümer suresi 36. ayetten kısmi iktibas yapılmıştır.

⁹ Vezin aksamaktadır.

- 149 Görirüm gözedirüm xulî dâ'im
Diyü itdi tecellî bâkî dâ'im
- 150 Biñ on beş târîhinde yine Mevlâ
Cümâde'l-ülâ yigirmisi haqqâ
- 151 Şalât-ı cum'adan çün fâriğ oldum
Fuḡarâ zıkr ü tevḥîd itdi gördüm
- 152 O dem ḡalbüm<den> gözinden ḡalkdı perde
Baña keşf oldı ol dem işbu sır da
- 153 Ki gördüm Ḥazret-i Fahr-i Cihân'ı
Ḥudâ zâtına mazhar olmuş anı
- 154 Daḡı cem' eylemiş esmâyı cümle
Bu esrârı hemân gördüm göz-ile
- 155 Buyurmuş böylece çünkim 'azîzüm
Ḥaḡîḡatdür sözüm ey iki gözüm
- 156 Yine târîḡ-i mezbûr mâh-ı Şa'bân
O gün cum'a gün idi imdi ey cân
- 157 Fuḡarâmuz iderdi zıkr ü tevḥîd
Baña 'arz oldı ol dem itme teb'îd
- 158 Ṭarîḡat ehlinüñ 'arz oldı tâcı [131a]
Daḡı fi'l-cümle ḡasteler 'ilâcı
- 159 Ḳabûl it ḡaḡıısını ister iseñ
Hemân al istedüḡiñ diler-iseñ
- 160 Resûl'ün tâcını başıma geydüm
Didüm işbu durur ancaḡ murâdum

- 161 Ki zîrâ bu durur tâc-ı sa'âdet
Geyince oldu zâhir çok kerâmet
- 162 Dağı Şa'bân ayı on ikisinde
'İşâdan dağı şöñ sünnet deminde
- 163 Beni ihâta itdi bir yeşil nûr
Hemân-dem oldu 'âlem cümle pür-nûr
- 164 Ramażân'uß yigirmisinde yine
Ki irdüm Kıadr'e bilüñ bu kemîne
- 165 Murâdum ol dem oldu cümle hâşıl
Ne kim dil istedi hep oldu nâ'il
- 166 Yigirmi yidi idi mâh-ı Şevvâl
Dağı [cum'a] gün oldu yine bu hâl
- 167 Bi-ğamdi'llâh şîfât-ı rahmet ile
Ki oldum muttaşîf vaşf-ı dil ile
- 168 Beyân olmaz anuñ birisi el-ğak
Ben ahlâk-ı Hudâ buldum muğakğak
- 169 'Azîzüm böylece eyledi tahrîr
Fakîri dağı itdi böyle taştîr
- 170 Yine Zî'l-hicce çâr-şenbe¹⁰ günü hem
Baña bu zâhir oldu yine ol dem
- 171 Selâm-ı Hakk'ı Cebrâ'îl Resûl'e

¹⁰ çehâr-şenbe, nüsha. Vezin gereğı müdahale edilmiştir.

Nice getürdi ki keşf oldı kıla

172 Biñ on altıya târîh oldı vâsıl
Rebî'ü'l-evvel idi yine hâsıl

173 Sülâse gün murâkabe iderken [131b]
Ki bir miqdâr yağ geldi pek ahsen

174 Bu yağı Hazret isti'mâl ider bil
Virilür baña ol dem ey yûri gel

175 Cümâde'l-ülâ idi yevm-i cum'a
Sekizinci gün idi yine cümle

176 Fuḡarâ cem' olup tevḥîd iderdi
Var idi her birinüñ başqa derdi

177 O demde¹¹ olmuşum ben dâhil-i Hâk
Ki halkı da'vet eyledüm muḥakkak

178 Şifât u zât-ı Hakk'a ins ü cinni
Daḡı ef'âline itme te'ennî

179 Daḡı cennete kurb-ı Hakk'a yine
Bu halkı da'vet itdüm vuşlatına

180 Eḡad günü Receb ayında yine
Yigirmi sekizi ayuñ biline

181 Tecellî itdi Hâk vaḡt-i 'işâda
Ki mâni' kalmadı hîç mâ-sivâda

¹¹ Ol demde, nüsha. Vezin gereği müdahale edilmiştir.

- 182 Müşâhede-i zât oldu müyesser
Begüm bu sır hakikat bil muqarrer
- 183 ‘Azîzümeñ kelâmı cümle hakdur
Ne kim tahrîr iderse mâ-şadağdur
- 184 Yigirmi bir gün idi mâh-ı Şa‘bân
Dağı işneyn idi ol gün bil ey cân
- 185 Bir insân oldu ol dem baña zâhir
Anuñ dört yüzi var pür-nûr [u] bâhir
- 186 Buyurıldı ki Hak itdügi ihsân
O kul sensin diyü eyledi i‘lân
- 187 Yigirmi sekiz oldu mâh-ı Şa‘bân
O gice leyle-i işneyndi ey cân
- 188 Oturmuşdum ki mihrâba muqâbil [132a]
Yine aḡşâmdan evvel bu vaḡ(i)t bil
- 189 Hak’uñ erzânî itdügi ‘inâyet
Zuhûra geldi ol dem bil o sâ‘at
- 190 Cenâb-ı Hazret’e teveccüh-i tām
Bi-ḡamdî’llâh müyesser oldu ol şām
- 191 Biñ on yidi muḡarrem idi ol mâh
Yigirmi üçi cum‘a gün bil ey şâh
- 192 Begüm tecellî oldu şöyle yine
Dinildi çünki ol gün bu kulına

- 193 Çalışmak zâhiri işlâha âdem
Tarîk-i Hazret-i Mûsâ dem-â-dem
- 194 Dağı bātını taşhîhe çalışmak
Tarîk-i Hazret-i 'Îsâ'dur el-hak
- 195 Çalışmak zâhiri taşhîhe yine
Dağı bātını taşhîhe biline
- 196 İkisin bir yire cem' eylemek hem
Tarîk-i Hazret-i ol Fahr-i 'Âlem
- 197 Hemân böylece olındı tecellî
İkisin cem' idegör ey zevâlî
- 198 Habîb'ün yolına begüm gidegör
Olar[uñ] menziline 'azm idegör
- 199 Yigirmi altı Şevvâl-i mükerrerem
Yine işneyn idi ol gün mu'azşam
- 200 Begüm aḥṣâmla yatsu arasında
Gelüp tâc-ı sa'âdet bil o ḥinde
- 201 Dağı bil geldi ḥülle-i kerâmet
Müyesser oldu çün bu ḥüsn-i ḥâlet
- 202 Zuhûra geldi in'âmı Hudâ'nuñ
Nice eyleyelüm şükrini anuñ
- 203 Yigirmi sekizi Zî'l-ka'de'nüñ bil
Günü de erba'â idi ne müşkil

- 204 Begüm dinildi baña imdi el-ḥaḳ [132b]
Günāhı maḥv ider tevḥīd muḥaḳḳaḳ
- 205 Daḥı maḥv ider o ḳuluñ ḥaṭāsın
Diyü Ḥaḳ'dan işitdüm bu nidāsın
- 206 [Daḥı] Zı'l-hicce'nüñ yigirmi dördi
Gice işneyn idi ḳul luṭfa irdi
- 207 İki üç def'a Faḥr-i Ekrem'i hem
Baña gösterdi Mevlā yine ol dem
- 208 Bi-ḥamdi'llāh bu luṭfa nā'il oldum
Anuñ-ḳün luṭf-ı Ḥaḳḳ'a ḳā'il oldum
- 209 Biñ on sekiz idi tāriḥ-i hicret
Cümāde'l-āḥir idi cum'a sâ'at
- 210 Fuḳarā zıkr-i Ḥaḳḳ eylerdi ol dem
Begüm ḳıldı beni Mevlā mükerrem
- 211 Ḳulüb-ı mü'minîn taṭhīrine bil
Beni Ḥaḳ itdi ta'yīn ḳılma müşkil
- 212 Bi-ḥamdi'llāh ki ol dem ḳutb-ı aḳṭāb
Begüm hıç şübhe itmesünler aḥbāb
- 213 Cümāde'l-āḥir idi yine ol mäh
Yigirmi altısı idi ol āgāh
- 214 Daḥı cum'a idi hem günini bil
Ḥudā'nuñ oldu luṭfı şükri fi-hāl

- 215 Cemî‘-i ‘âlemi itdüm ihâta
‘Azîm luṭf oldu ez‘afü’l-‘ibâda
- 216 Ki ya‘nî on sekiz biñ ‘âlemi hep
İhâta eyledüm ḳalmadı ta‘ab
- 217 Daḥı itdüm ihâta ḥalkını hem
Ḳamu cinn ü perî melekke âdem
- 218 Ḳamunuñ zabtı olupdur müyesser [133a]
Begüm it i‘tikâdı olma ebter
- 219 Daḥı Şa‘bân ayınuñ beşi ol dem
Begüm cum‘a idi ol yevm-i ekrem
- 220 Çehâr-ı Yâr ile oldum mülâḳât
Ḥay(ı)rlı gün odur ḥay(ı)rlı sâ‘at
- 221 Daḥı Zî‘l-ḳa‘de’nüñ on toḳuzı bil
Eḥad gün itdi iḥsân Ḥaḳ baña gel
- 222 Nidâ geldi baña cânib-i Ḥaḳ’dan
Hemân aña begüm işbu sebaḳdan
- 223 Sa‘âdetlere kişi vâşıl olmaḳ
Meşakḳatle olur dindi muḥaḳḳaḳ
- 224 Şab(ı)r itmekle olur her cefāya
Begüm ḥidmet gerek dâ‘im Ḥudā’ya
- 225 Tehî-dest gelse âdem raḡbet olmaz
Hedāyâ ehli gibi ‘izzet olmaz

- 226 Hemân sa'y ıdegör <ü> şavm u şalâta
Tehî varmayıgör ol 'âlî zâta
- 227 Biñ on toköz idi târîh-i hicret
Dağı cum'a idi ol gün haķîkat
- 228 Ebû Yezîd-i Bistâmî temessül
İdüp meclise geldi bunu haķ bil
- 229 Hemân tâze yigit şeklinde geldi
Begüm oturdı geldi ol efendi
- 230 On iki olmuş-idi mâh-ı Şa'bân
Dağı cum'a gün idi eyle iz'ân
- 231 O dem evlâdumuñ kâbrine vardum
Resûl-i Ekrem'i ben anda gördüm
- 232 Dağı ba'de'l-teheccüd yine ol gün
Baña zâhirde zâhir oldu ol gün
- 233 Yine bâtın göziyle Haķķ'ı gördüm [133b]
Bizi var iden ol yokdan Efendi'm
- 234 Bi-ḥamdi'llâh bu luṭfa oldu mazḥar
'Azîzimüz efendimüz muḳarrer
- 235 Otuz gün olmuş-idi mâh-ı Şa'bân
Sülâse gün seher vaķti it iz'ân
- 236 Seher vaķtinde işitdüm nidâyı
Ḥabîbüm diyü zîkr itdi gedâyı

- 237 Yine on sekiz idi mâh-ı Şevvâl
Güni işneyn idi bil oldu bu hâl
- 238 Hemân aḥṣâmla yatsu arasında
Tecellîye olup mazhar bu bende
- 239 Müşâhede hemân itdüm Hudâ'yı
Resûl'i ol Muḥammed Muştafâ'yı
- 240 Emînü'l-vahy olan Cibr[î]'i ol dem
Baña gösterdi Ḥaḫḫ Allâhu a'lem
- 241 Hudâ'nuñ luṭfına çok mazhar oldum
Diyü yazmış 'azîzüm ol efendim
- 242 Olupdur biñ yigirmi yine hicret
Cümâdî-evvel ay cum'a ki sâ'at
- 243 Cenâb-ı Ḥaḫ'dan irdi ḫil'at ol dem
Sa'âdetle şeref ḫil'ati bil hem
- 244 Daḫı geldi selâmet ḫil'ati pes
Begüm bu mertebeye eyle heves
- 245 Cümâde'l-âḫir erba'a günü hep
Mu'allâḫ görmüşüm seyf-i müzehheb
- 246 Ke-enne ol baña i'tâ vü iḥsân
Olinmuşdur begüm bu luṭf-ı Raḫmân
- 247 Yigirmi iki olmuş-idi Şa'bân
Seb(i)t gün hem marîz oldu dil [ü] cân

248 İştüdüm cânib-i Hâk’dan bir âvâz [134a]

Bu âyet okıyup keşf eyledi râz

Seyec’alü’llāhu ba’dē ‘usrin yūsra¹²

249 Sen az vakt içre bulursun ifākāt

Bi-‘avni’llāh o dem oldu bişāret

250 Yigirmi dört idi bil mäh-ı Şa’bân

Gicedür işneyn gicesi ol ān¹³

251 Döşekde ol dem uyanık yaturdum

Ki zîrâ bil şikeste idi kendüm

252 İştüdüm sesini bir şeyhüñ ol dem

Du’â itdi baña şıhhatle âdem

253 Bu kimdür diye itdükde su’âli

Hız(ı)r Nebî didiler bil bu cânı

254 Olupdur biñ yigirmi birde hicret

Seb(i)t gün idi ma’lûm ola sâ’at

255 Yine beyne’ş-şalâteyn idi ol dem

At üzre gördüm ol Resûl-i Ekrem

256 Yeşiller geymiş üstine o Hâzret

Yanında var anuñ haylî cemâ’at

¹² “Eli geniş olan, elinin genişliğine göre nafaka versin. Rızkî dar olan da, Allah’ın ona verdiğiinden (o ölçüde) harcasın. Allah, bir kimseyi ancak kendine verdiği ile yükümlü kılar. **Allah, bir güçlükten sonra bir kolaylık yaratacaktır**” mealindeki Talak suresi 7. ayetten kısmi iktibas.

¹³ Vezin aksamaktadır.

- 257 Yeşiller geymiş anlar da tamâmı
İlâhî bize göster şubḥ u şâmı
- 258 Yigirmi altı Zî'l-ka'de idi hem
Daḥı cum'a idi yevm-i mu'azzam
- 259 Şalât-ı cum'a du'âsı deminde
Olup mi'râc-ı rûḥânîce anda
- 260 Begüm cümleye Ḥaḳ ide müyesser
Gümân itmeñ bu söz cümle muḳarrer
- 261 Biñ otuz bir idi târîh-i hicret
Daḥı isneyn idi yevm-ile sâ'at
- 262 Baña eyledi ba'zî nâs teveccüh [134b]
Miḥaliç cânibindendür bu [e]vcüh
- 263 Zamānuñ kuṭṭı budur dindi o dem
Ḥaḳîḳatdür begüm Allāhu a'lem
- 264 Cümāde'l-âḫir eḥad günü yine
İkincisi idi ayuñ biline
- 265 Zuh(u)rdan soñra oldu baña zāhir
Merâtib her ne ki var aña bāhir
- 266 Bil evvel mertebe-i nefsi gördüm
Hemân zıkr-i lisân-ile efendim
- 267 O dem seyr eyledüm hîç şübhe itme
Diyelüm cümlesin bâ'is ne gitme

- 268 İkinci mertebe-i kalbi seyri
Ben idim Hakk ile yog-idi gayrı
- 269 Üçüncü mertebe-i kalbi yine
Münâcât ile seyr itdüm biline
- 270 Yine dördüncü mertebe-i rûhı
Müşâhede idüp buldum fütûhı
- 271 Beşinci mertebe-i sırrı yine
Münâcât ile seyr itdüm biline
- 272 Müvâşalatla rütbe-i hafîyi
Ki seyr itdüm budur altıncı deyi
- 273 Yedinci rütbe-i ef'âli ol dem
Fenâ ile ki seyr itdüm dem-â-dem
- 274 Otuz üçde idi târîh-i hicret
Rebî'ü'l-evvel'ün beşi hakikat
- 275 Yine çâr-şenbe¹⁴ idi gicesi hem
Teheccüdden hemân şoñra bil ol dem
- 276 Dedem Resûl-i Ekrem cânibinden
Baña geldi gelen yine bil andan
- 277 Getürdi ol 'imâme tâc-ı aḥḍar [135a]
İkisin saña gönderdi peyamber
- 278 Begüm dirdi ḥaber baña hemân-dem
Düriş sen de begüm ol sen mükerrem

¹⁴ çehâr-şenbe, nüsha. Vezin gereği müdahale edilmiştir.

- 279 Hüdâ’da yok baḥ[ī]l virür murâdı
Hemân Hakk’a idegör inkıyâdı
- 280 Bu tercemeyi küstâḥâne itdüm
‘Azîzün ‘özü-ile yolına gitdüm
- 281 Velî ḥaddüm degüldür bu benüm hem
Gerekdür bile miḳdârını âdem
- 282 ‘Öz(ü)r maḳbûl olur ekrem yanında
Rızâyî çekme ḡam hoş aña sen de
- 283 Kimi sevse anı taklîd ider kes
Faḳîr itdüm teşebbüh ben aña bes
- 284 Umarum ḥaşr olam rûz-ı cezâda
‘Azîzümler ki nezd-i Muştafâ’da
- 285 Biñ elli beş Rebî’ü’l-âḥir itmâm
Bulupdur terceme irişdi encâm
- 286 Ola âbâ vü ecdâd cümle maḡfûr
Mekânı cennet ola yoldaşı ḥûr
- 287 Peder Hâcî Efendi Akşarâyî
Hüdâ ‘afv ide bu yüzi qarayı
- 288 Cemî’ müslimîne eyle İlâhî
Ki sensin pâdişehler pâdişâhı
- 289 Senün yok ihtiyâcuñ intikâma
Kuluñ muḥtâc-ı rahmet bi’l-liḥâme

290 ‘Azâb itmege lâıyık kıllaruñ çok
Bizüm rahmet umacaķ kimsemüz yok

291 Kaçacaķ varacaķ yok bir yirimüz
Meger kim dest-gır ola pırımız

292 Livâ-yı Hamd’e ilete el elüm
Bu niyyete du‘âyı eyleyelüm

293 Hüdâ’dan isteyelüm biz icâbet [135b]
Qabûl ide kitâbum buldı gâyet

fî-Evâ’il-i Şaferî’l-hayrî sene sittîne ve elfi fî-yevmü’s-sülâse fî-şehri
Aksarây ‘an-yedi faķırü’l-haķır es-Seyyid Hasan bin el-Hâc ‘Abdu’r-raḥmân el-
Aksarâyî eş-şehîr bi-Rızâyî ḥarrartühâ ve vehebtühâ li-kıdvetü’s-sâlikîn eş-Şeyḥ
Müstedâm Efendi ve hüve ḥalîfetü’l-‘Azîz fî-kaşabati Koçışâr min livâ’i
Aksarây.¹⁵

Sonuç

Çalışmamız sonucunda Azîz Mahmûd Hüdâyî’nin *Tecelliyât* isimli Arapça eserinin bilinen tek manzum tercümesi olan Hasan Rızâyî’ye ait eserin çeviri yazı metni ortaya konmuştur. İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi numara 62’de yer alan nüsha esas alınarak yapılan neşirle birlikte eserin 293 beyitten müteşekkil olduğu görülmüştür. Giriş mahiyetindeki ilk 29 beyit kaside tarzında ve aruzun *fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün* kalıbı ile kaleme alınmıştır. 30. beyitten itibaren tecellî tercümelerine başlanmıştır. Tercümeler mesnevi nazım şekli kullanılarak aruzun *mefâ’ilün mefâ’ilün fe’ülün* kalıbı ile tanzim edilmiştir. Eserin son 14 beyti ise yazılış tarihinin verildiği, dua ve tazim ifadelerinin yer aldığı bir hatime özelliği göstermektedir.

Rızâyî’nin söz konusu eser üzerine uzun yıllar mesai yaptığı anlaşılmaktadır. H. 1055/m. 1645 senesinde tamamladığı tercümesinden yaklaşık 22 sene sonra şair bu defa da eseri manzum şekilde şerh etmiştir. Şairin birkaçı dışında iki eserde de aynı tecellîleri ele aldığı tespit edilmiştir. Şerhteki 1 tecellî tercümeye yer almazken tercümeye 4 tecellî şerhe bulunmamaktadır. Şairin tercümesinde tecellîleri ayrı başlıklar şeklinde almayıp art arda sıraladığı dikkat çekerken şerhinde ise daha sistematik davranıp her bir tecelliyi Arapça asıllarıyla birlikte vererek ayrı bir bölüm hâlinde şerh ettiği görülmüştür.

Kaynakça

¹⁵ 1060 yılı Safer ayının başlarında Salı günü, Aksaray şehrinde, fakir ve hakir Seyyid Hasan bin Hacı Abdurrahman el-Aksarayî (Rızâyî olarak tanınır) tarafından yazılmış ve Aksaray sancağına bağlı Koçhisar kasabasında Azîz’in halifesi olan sâliklerin önderi Şeyh Müstedam Efendi’ye hediye edilmiştir.

- Altuntaş, Halil - Şahin, Muzaffer. *Kur'an-ı Kerim Meâli*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011.
- Cankurt, Muhammet H.. *Tezkiretü's-Sâlikîn ve Risâletü'n-Nâdimîn (Azîz Mahmûd Hüdâyî Menâkıbnâmesi) Metin-İnceleme-Sözlük-Dizin*. Ankara: Aksaray Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Kültür Yayınları, 2021.
- Ceyhan, Semih. "Tecellî". *İslâm Ansiklopedisi*. C. 40, ss. 241-243. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.
- Çağırıcı, Mustafa. *Hasan Rızâyî ve Tezkiretü's-Sâlikîn ile Mahmûdiyye Adlı Eserlerin Tahkîk ve Değerlendirilmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Çavuşoğlu, Ali. "Yusuf Hakiki Baba'nın Tasavvuf Risalesi". *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* S. 13 (2002), s. 125-149.
- Dal, Safer. *Istılâhât-ı Sofiyye fî Vatan-ı Asliyye Tasavvuf Terimleri*. İstanbul: Heten Ketten Yayınları, 1998.
- Gökmen, Zehra. *Hüdâyî'nin Vâkıât-ı Üftâde İsimli Eserinin Muizzüddîn Celvetî Tarafından Yapılan Tercümesi (Metin ve İnceleme)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Güven, Mustafa Salim. *Çeşitli Yönleriyle Azîz Mahmûd Hüdayî'nin Mektupları*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1992.
- Okatalı, Betül. *Hasan Rızâyî-i Aksarayî ve Şiirleri*. İstanbul: DBY Yayınları, 2023.
- Özkan, Nevzat. *Azîz Mahmûd Hüdâyî Arapça ve Türkçe Tarîkatnâme*. Kayseri: Kivılcım Yayınları, 1998.
- Tanman, M. Baha. "Azîz Mahmûd Hüdâyî Külliyesi." *İslâm Ansiklopedisi*. C. 4, ss. 340-343. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.
- Tosun, Necdet. "Azîz Mahmûd Hüdâyî'nin Tecelliyât İsimli Eseri ve Tasavvufta Rûhî Tecrübelerin Aktarılması Geleneği". *Üsküdar Sempozyumu-III: Uluslararası Azîz Mahmûd Hüdayî Sempozyumu (23-25 Mayıs 2005) Bildiriler*. C. 1. 223-230. İstanbul: 2006.
- Tosun, Necdet. *İrfan Bahçesi Tasavvuf Deryasından Damlalar*. İstanbul: Erkam Yayınları, 2014.
- Turan, Muhittin. "Azîz Mahmûd Hüdâyî". *Şehr-i Sülehâ Aksaray'ın Tarihî-Tasavvufî Şahsiyetleri*. ed. Mahmut Ulu. 296-305. Konya: Aksaray Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, 2022.
- Yalçinkaya, Yağız - Cankurt, Muhammet H.. *Aksaraylı Hasan Rızâyî'nin Manzum Tecelliyât-ı Hüdâyî Şerhi*. DBY Yayınları, 2025.
- Yılmaz, Hasan Kâmil. "Azîz Mahmûd Hüdâyî." *İslâm Ansiklopedisi*. C. 4, ss. 338-340. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.
- Yılmaz, Hasan Kâmil. *Azîz Mahmûd Hüdâyî Hayatı Eserleri Tarîkati*. İstanbul: Erkam Yayınları, 2011.

Yılmaz, Hasan Kâmil. "Tecelliyât (Hüdâyî)". Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü.
09.07.2025. <https://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/tecelliyat-hudayi-tees-1850>.